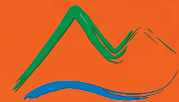

Пројекат финансира ЕУ

Министарство безбједности
Босне и Херцеговине

IPA Program prekogranične saradnje
Bosna i Hercegovina - Crna Gora

Водећи апликант

Министарство
унутрашњих послова
Црне Горе-Директорат
за ванредне ситуације

Партнери на пројекту:

FORS
MONTENEGRO
Foundation for the Development
of Northern Montenegro

Институт заштите од
пожара и експлозија

IPA Program prekogranične saradnje
Bosna i Hercegovina - Crna Gora

СМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД КАТАСТРОФА

Садржај брошуре искључива је одговорност корисника пројекта „Прекогранична сарадња БиХ и Црне Горе у области заштите од пожара“
и ни на који начин се не може сматрати да одражава гледишта Европске уније.

РЕПУБЛИКА СРПСКА
РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

Број природних опасности је у свијету вишеструко повећан поком посљедњих деценија, чинећи их највећом препреком одрживог развоја. Са порастом броја катастрофа расте и висина средстава неопходних за санацију посљедица, а нажалост расте и број посљедица које се не могу санирати или ублажити. Природне и друге врсте опасности, које угрожавају и односе људске животе и узрокују знатну материјалну штету,

могу се десити било гдје и било када, често изненада и без претходног упозорења. У таквим ситуацијама људи се лако успаниче, јер не знају шта би требало учинити. Иако нико не може бити потпуно безбједан од посљедица катастрофа, ипак можемо учинити много како би се посљедице ублажиле – на првом мјесту добром припремљеношћу и познавањем превентивних мјера. Зато је припремљеност локалних заједница и појединаца за превентивно дјеловање од

великог значаја када је у питању смањење ризика од катастрофа (енг. Disaster Risk Reduction – DRR)

Циљ ове брошуре јесте да Вас упозна са узроцима и врстама природних и других опасности, као и превентивним мјерама за смањење ризика од катастрофа

Смањење ризика од катастрофа је посао свих нас!

РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ

Спасовданска 3, 71123 Источно Сарајево

Контакт:

057 344 258, 344 259, 344 260

rucz@rucz.vladars.net

ОПЕРАТИВНО-КОМУНИКАЦИОНИ ЦЕНТРИ

ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ 121

Будите спремни када дође до пожара или друге несреће!

Ови савјети садрже мјере које можете предузети како бисте се припремили за пожар или другу несрећу и како бисте били спремни реаговати.

Ова брошура је израђена у оквиру пројекта «Прекогранична заштита од пожара» који реализура Министарство сигурности БиХ и Институтом заштите од пожара и експлозија из Сарајева у сарадњи са МУП Црне Горе - Директорат ванредне ситуације и ФОРС Монтењегро. Пројекат финансира Европска унија у оквиру Програма прекограничне сарадње Босна и Херцеговина - Црна Гора.

У Босни и Херцеговини пројекат се реализује у 5 општина Републике Српске - Фоча, Требиње, Билећа, Гацко и Чајниче и 5 општина у Федерацији БиХ - Мостар, Јабланица, Коњиц, Равно и Столац.

На територији Црне Горе пројекат се реализује у општинама Плужине, Никшић, Шавник, Жабљак и Пљевља.

Пројекат има за циљ унапређење капацитета институција и служби које се баве заштитом и спасавањем од пожара и смањење ризика од катастрофа, а проузрокован је све већим бројем пожара у обје земље, нарочито током љетње сезоне.

Главне пројектне активности укључују набавку опреме за заштиту од пожара, тренинге и обуке за спасиоце и остале важне учеснике у систему заштите и спасавања, прекограничне показне вјежбе, кампању информисања становништва о опасностима које пријете од пожара и израду базе података и заједничког прекограничног плана заштите од пожара.

Занимљивости

- Пожари углавном избијају дању у периоду од 10 до 18 часова
- Одбачени опушак цигарете развија температуру од око 650°C, а недовољно охлађена шибица има температуру од око 800°C.
- Шуми је потребно и до 70 година да се обнови после пожара.
- Према подацима Corrine програма процјењује се да је чак око 10 % укупног шумског фонда Републике Српске минирано.
- Пожаром су јако угрожени стрми обронци, гдје се вапра шири отприлике 4 пута брже, а на благим обронцима два пута брже него у равницама.
- Укупна површина шума и шумског земљишта Републике Српске, према подацима Катастра шума и шумског земљишта, износи 1.282.412 хектара или 51,7 % укупне површине Републике Српске. Категорија високих шума у укупном шумском фонду Републике Српске има учешће 644,511 хектара или 50%, док категорија изданаких шума има учешће 353.454 хектара или 27,6 %.
- Шумовитост Републике Српске износи 51,7%, а на једног становника опада око 0,7 хектара шумског земљишта. Поређења ради, шумовитост у ФБХ је 57%, или 0,6 хектара на једног становника у Хрватској 43% или 0,5 %/становнику, Србији 29% или 0,3 хектара/становнику и Црној Гори 1,3 хектара/становнику, што је сврстава међу при најшумовитије земље у Европи.

Од укупне површине шума у Републици Српској учешће Чепинара 42,9%, а Лишћара 51,7%.

За појединости везане за одређено подручје и опширније информације, контактирајте службу цивилне заштите, ватрогасце града / општине и web-страницу Републичке управе цивилне заштите www.ruczrs.net

Неки од кључних појмова дефинисаних Међународном стратегијом за смањење ризика од катастрофа Уједињених нација (UNISDR) – <https://www.unisdr.org/we/inform/terminology>

Капацитет (Capacity)

Комбинација свих предности, атрибута и расположивих ресурса унутар заједнице, друштва или организације које се могу користити за постизање договорених циљева.

Катастрофа (Catastrophy)

Озбиљан поремећај у функционисању заједнице или друштва који укључује шире људске, материјалне, економске и еколошке губитке и упицаје, а надилази способност погођене заједнице или друштва да се против њега боре кориштењем властитих ресурса.

Ризик од Катастрофа (Disaster risk)

Потенцијални губици у катастрофама, у смислу људских живота, здравственог стања, egzистенције, имовине и услуга, који се могу појавити у одређеној заједници или друштву током одређеног будућег периода.

Опасност (Hazard)

Опасна појава, материја, људско дјеловање или стање које може довести до губитка живота, повреде или упицаја на здравље, материјалне штете, губитка egzистенције и услуга, социјалних и економских поремећаја или оштећења животне средине.

Изложеност (Exposure)

Људи, имовина, системи или други елементи присутни у зонама опасности који пиме подлијежу потенцијалним губицима.

Природна опасност (Natural Hazard)

Природни процес или појава која може довести до губитка живота, повреда или других упицаја на здравље, материјалне штете, губитак egzистенције и услуга, социјалних и економских поремећаја или оштећења животне средине.

Ризик (Risk)

Комбинација вјероватноће неког догађаја и његових негативних посљедица.

Рањивост (Vulnerability)

Карактеристике и околности заједнице, система или имовине које га чине подложним штетним упицајима опасности.

СМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД КАТАСТРОФА

Ванредна ситуација је ситуација у којој су ризици и пријетње или последице катастрофа, ванредних догађаја и других опасности за становништво, животну средину и материјална добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или последице није могуће спријечити или отклонити редовним дјеловањем надлежних органа и служби, због чега је њихово ублажавање и отклањање неопходно употријебити посебне мјере, снаге и средства уз појачан режим активности.

Катастрофе попут земљотреса, поплава, поплотних таласа и других, дешавале су се у посљедњих десет година и двоструко чешће него прије. Стручњаци предвиђају да ће се тренд раста интензитета учесталости

катастрофа, нарочито оних које се могу довести у везу са климатским промјенама, у наредном периоду наставити. Земљотреси, циклони, пожари, поплотни таласи и одрони учинили су да 2015. година у свијету буде рекордно оптерећена климатским непогодама!

Ризик од катастрофа је глобални проблем који се тиче свих нас!

Смањење ризика од катастрофа захтјева реаговање, не само надлежних институција, већ и шире заједнице, гдје посебно долази до изражаја улога младих који својим активностима могу ублажити негативан утицај катастрофа.

Зато, почнимо дјеловати већ данас!

Спречавање катастрофа превентивним дјеловањем, ублажавање њихових штетних посљедица и јачање спремности заједнице на њихово догађање, представљају далеко хуманији и вишеструко ефикаснији приступ него само-реаговање на већ догођене катастрофе.

Опасност (Хазард)

- Геолошке (земљотреси, лавине, одрони, клизишта, вулканске активности);
- Хидрометеоролошке (поплаве, олуја, суша, шумски пожари, екстремне температуре);
- Биолошке (епидемије, зоонозе биљака);

• Лица која пале вапру на отвореном простору; • Неугашени опушци цигарета, бачени из аутомобила или од пролазника.

У љетном периоду строго је забрањено паљење вапуре на отвореном простору!

Свака локална заједница Републике Српске доноси наредбу о забрани паљења вапуре на отвореном простору!

Наредбом се одређују мјере за отклањање опасности од пожара са одређивањем носилаца активности на спровођењу тих мјера, као и задаци за хитне службе и јавна предузећа у локалној заједници.

- А.** Периоду од 10 до 18 часова је доба највеће опасности од избијања пожара, који гори врло интрузивно, гашење пожара је отежано – најтоплији дио дана.
Б. У периоду од 12 до 4 часа је нешто мања могућност избијања пожара, пожар се стишава, гашење је олакшано – ноћ
В. У периоду од 4 до 6 часова је најмања могућност појаве пожара, који је у то вријеме најслабији и лагано се гаси – најхладнији дио дана.
Г. У периоду од 6 до 10 часова повећава се могућност избијања пожара, јачина неугашеног пожара расте и настају веће потешкоће у гашењу.

Важно:

- Не палили роштиљ у шуми ако временски услови погодују настанку и ширењу пожара (висока температура, вјетар)
- Роштиљ палили само на мјестима на којима је то дозвољено.
- Роштиљ преба да буде од негоривог материјала
- Око роштиља уклоните сав запаљиви материјал – суво грање и лишће у пречнику од 5 метара.
- Обезбједити довољну количину воде за гашење роштиља после употребе или за гашење евентуалног пожара.

Еколошка функција шума:

Еколошке и социјалне функције шума имају огроман значај за одрживи развој друштва и побољшање квалитета живота, како у руралним и планинским подручјима, тако и у урбаним срединама.

Неугашена цигарета најчешћи је узрочник шумских пожара и никада је не избацујте из возила у покрету. У природи опушке од цигарета увијек угасите!

Заштитно – регулаторна функција шума имају посебан друштвени значај, и то:

- Противерозивна заштита;
- Заштита и унапређење режима вода;
- Заштита од нежељеног дејства вјетра;
- Екстремних температура и сунчевог зрачења;
- Регулација падавина;

- Заштита пољопривредне производње;
- Заштита од буке и лавина ипд.

Човјек изазива пожаре намјерно, из нехата или незнања.

- **Мањи број пожара узрокује удар грома.**

По дефиницији пожар представља неконтролисани процес сагоријевања, чија појава (пламен, топлота и продукт сагоријевања) може да угрози живот људи и да изазове велику материјалну штету.

Најчешћи узроци настанка пожара су: Отворени пламен, ужарени предмети, експлозија, електрична енергија, сталички електрицитет, гром и муња, као и топлота изазвана прегријем, притиском, ударом и слично.

Потенцијални изазивачи шумских пожара су:

- Власници приватних имања који пале коров и отпад на парцелама близу шуме,
- Чобани који напасају стоку у близини шуме;
- Власници викенд кућа, смјештених близу шуме;
- Власници депонија за одлагање смећа, које се налазе у близини шуме;
- Излетници, који дане одмора проведу у шуми;
- Купачи на језерима и ријекама у близини шуме;

- Технолошке/антропогене (индустријске несреће, нуклеарна и радиолошка дјелатност, саобраћајне несреће),
- Еколошке (деградација земљишта, крчење шума, пожари, загађење, климатске промјене);
- Сукоби (рап, нереди, тероризам).

Катастрофе или Опасности су нешто што се, у највећем броју случајева не може у потпуности спријечити, али се могу ублажити њихове негативне посљедице. Нпр. само 30% већег ризика од поплава може се приписати климатским промјенама и повећаним падавинама. Остатак се приписује људском дјеловању, као што је нпр. изградња објеката у зонама ризика.

ЦИКЛУС СМАЊЕЊА РИЗИКА ОД КАТАСТРОФА

Смањење ризика од катастрофа има за циљ да умањи штету проузроковану катастрофама, као што су земљотреси, поплаве, суше, пожари и друге, кроз превентивно дјеловање.

$$\text{Природна опасност} + \text{изложеност} \times \text{Угроженост} - \text{Капацитети} = \text{Ризик од катастрофа}$$

Основну међународну иницијативу у области смањења ризика од катастрофа представља Међународна стратегија за смањење ризика од катастрофа Уједињених нација (UNISDR). Кључни документ ове иницијативе представља Сендаи оквир за смањење ризика од катастрофа за период 2015-2030. Сендаи оквир за смањење ризика од катастрофа усвојен је на Трећој Свјетској конференцији за смањење ризика од катастрофа, одржаној од 14. до 18. марта 2015. године у Sendai-и Miitagi у Јапану и представља први међународни уговор, израђен на научним лекцијама из примјене Нуого оквира за акцију 2005-2015.

Четири приоритета за дјеловање Сендаи оквира су:

- Унаприједити разумјевање ризика од хазарда,
- Јачати институционални оквир за управљање ризика од катастрофа.

- Инвестирати у смањење ризика и јачање оппорности природних и друштвених система.
- Унаприједити спремност за одговор на катастрофе и обнову кроз опоравак, рехабилитацију и реконструкцију.

Резолуцијом 64/200 Генерална скупштина UN из 2009. године за Међународни дан смањења ризика од катастрофа, утврђен је 13. октобар који је посвећен изградњи и јачању јавне свијести о ризицима катастрофа, очувању животне средине и спречавању даљњег уништавања планете Земље.

Имајући у виду значај смањења ризика од катастрофа, свака заједница има примарну одговорност за сопствени одрживи развој и примјену ефикасних мјера за смањење ризика од катастрофа,

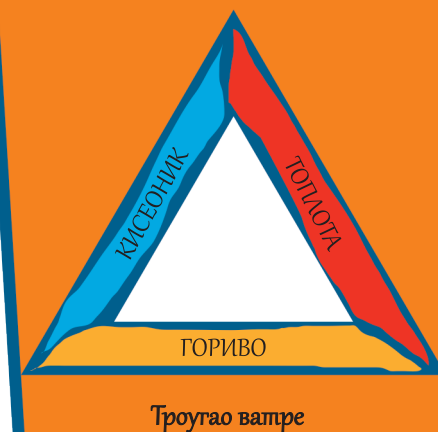
укључујући и мјере заштите људи на њеној територији, инфраструктуре и осталих ресурса. У том циљу Република Српска и Федерација БиХ развијају платформе за смањење ризика од катастрофа.

Кроз платформе обезбјеђује се учешће свих субјеката друштва који, сваки у свом сегменту, треба да обезбједе да се у највећој могућој мјери изгради свијест о постојању опасности од катастрофа. „Платформа“ је усвојен и широко прихваћен општи термин који се користи за националне механизме за координацију и политичке смјернице у смањењу ризика од катастрофа. свеобухватни, мулти-секторски и интердисциплинарни приступ питању смањења ризика од катастрофау пракси, уз учешће јавности, цивилног друштва и свих заинтересованих страна и актера у Републици.

ПОЖАРИ

Пожар је често посљедица и елементарних непогода и техничко-технолошких акцидента, при чему редослијед догађаја може бити различит. С друге стране, шумски пожари, било да су изазвани људском непажњом или да су настали усљед других узрока, могу изазвати велику материјалну штету и угрозити људске животе. Подручје у којем живимо и радимо је све више угрожено природним опасностима (суше, екстремно високе температуре, поплаве, клизишта и др.), што је, између осталог и посљедица глобалних климатских промјена.

У току 2015. године на нивоу Републике Српске укупно је евидентирано 179 шумских пожара, а укупна опожарена површина је 6067 ha. Директна штета је 741.890,00 KM.

Најчешћи узрок пожара је људски фактор, било због намјере или усљед непажње (паљење спрњишта и суве траве на приватним парцелама, или пак ложење вапуре у шуми).

Број и врста шумских пожара као и штета настала усљед вапуре различити су, те варирају од године до године и зависе, прије свега од временских прилика и конфигурације терена гдје су се шумски пожари јавили. Понекад је штета по животну средину много већа од директне штете изражене у простом губитку шума.

СВАКО ДОМАЋИНСТВО ТРЕБА ДА ИМА:

- 1. Торбу са опремом која садржи:**
Ручну водоотпорну батеријску лампу, радио на батерије, прибор за прву помоћ, лијекове, како основне тако и оне за хроничне болеснике и дјецу, храну за бебе и дјецу, довољно хране и воде за при до пет дана, таблете за дезинфе-

кцију воде и неколико упаљача, звиждаљка, џепни ножић, маску за лице и наочале за пливање које штите очи у случају пожара или штетних пара, дебеле гумене рукавице и чизме за случај прелажења преко сумњивих каблова, комплет обуће и одјеће за сваку особу и једно ћебе за спавање за

свакога, резервне кључеве личног возила, кредитне картице, средства за личну хигијену, посебна средства неопходна за дјецу, спарије или чланове породице с посебним потребама, ревервне наочале и све важне породичне исправе (спаковане у водоотпорни материјал).

- 2. Ватрогасни апарат -**
преносни ватрогасни апарат под сталним приписком пуњен прахом од 6 или 9 кг.
- 3. Кутију прве помоћи**

Влада Републике Српске је именovala Одбор платформе, Прва конференција је одржана 2013. године, а исказана је намјера за одржавањем Друге конференције платформе за смањење ризика од катастрофа.

Европски форум за смањење ризика од катастрофа (European Forum for Disaster Risk Reduction, EFDRR) формиран је 2009 године и користи се за разmjену информација и знања на нивоу регија, за координацију улагања у смањење ризика од катастрофа, за пружање помоћи за ефикасно дјеловање у циљу смањења ризика од катастрофа, за пружање ширег политичког простора посвећеног том питању и за допринос спровођењу Sendai оквира за смањење ризика од катастрофа. Састаје се једном годишње.

Платформа за смањење ризика од катастрофа Републике Српске подразумева активно учешће свих

релевантних субјеката, од републичких органа и институција, невладиних организација, јавног и приватног сектора, академске заједнице и других субјеката. Основни циљ платформе треба бити усаглашавање ставова о начину дјеловања у смањењу ризика од катастрофа, процјењивање рањивости координисање активности, изналажење најефикаснијег одговора на пријетње и ризике од катастрофа на републичком нивоу. Од кључног значаја је да се кроз платформу тежиште будућег дјеловања усмјери на период прије катастрофе, умјесто само досадашњих активности које су карактеристичне за фазу одговора. Бављење превентивним активностима и приправношћу има приоритет. Како је за смањење ризика од катастрофа неопходна и међународна сарадња, поред националних платформи успостављају се регионалне и глобалне платформе за смањење ризика од катастрофа. Процјена угрожености од

елементарне непогоде и друге несреће Републике Српске, која је усвојена децембра 2013. године представља основни/базични документ приликом израде Плана заштите од елементарних непогода и других несрећа.

Процјена угрожености садржи информативне и аналитичке податке о територији, становништву, идентификованим ризицима, критичним тачкама, историјској слици ризика, штети и губицима у односу на циљне/ризичне групе, сходно врсти ризика, доступним статистичким и другим показатељима, извјештајима, постојећем нивоу заштите, капацитетима и правцима развоја система заштите и спасавања.

"U Republici Srpskoj dominantna opasnost je poplava, a pored poplava prijeti opasnost od zemljotresa, šumskih požara, odrona, klizišta, ekstremnih meteoroloških pojava i drugih prirodnih i tehničkotehnoloških opasnosti."

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Превенција је препозната као кључна активност коју треба усмјерити ка свим категоријама становништва, а прије свега ка младима који су једна од најрањивијих категорија. Умјесто посматрања дјецe и омладине као угрожене категорије, Сендаи оквир их препознаје као заинтересовану страну у смањењу ризика од катастрофа.

Посљедице катастрофа могу се значајно умањити ако су људи добро информисани и упознати са превентивним мјерама за заштиту од природних, техничко-технолошких и других опасности. Зато је неопходно јачати свијест грађана о значају организованог и ефикасног превентивног дјеловања у спречавању катастрофа, уз учешће самих грађана у тим процесима, посебно кроз едукацију дјецe и омладине.

(Према истраживањима (UNISDR), један евро уложен у смањење ризика од катастрофа, доноси уштеду од седам евра у односу на штету насталу услед катастрофа.)

Како млади људи могу учествовати на смањење ризика од катастрофа?

Један од начина представља њихово ангажовање кроз волонтерске активности, те ангажовање у различитим организацијама и удружењима као што су Црвени крст, радио-аматери, планинари, извиђачи и слично).

Волонтерство је „универзална појава“, од важне друштвене и економске користи.

Ипак, социјална вриједност волонтирања већа је чак и од економске. Волонтери улажу своје вријеме, вјештине, знања, таленте и вољу очекујући заузврат јако мало.

Важно је препознати њихов значај!

Сендаи оквир препознаје као суштинску, улогу дјецe и омладине у смањењу ризика од катастрофа и охрабрује организовање волонтерског рада.

Смањивање ризика је од суштинског значаја за подизање одрживог развоја.

Више информација о смањењу ризика од катастрофа можете наћи на следећим сајтовима:

www.preventionweb.net
www.unisdr.org
www.irdrinternational.org
www.globalquakemodel.org
www.ruczrs.net
www.fucz.gov.ba
www.msb.gov.ba

МЈЕРЕ ОПРЕЗА

У циљу смањења негапивних посљедица на најмању могућу мјеру прије, током и након катастрофе потребно је предузети одређене мјере:

- Информишите се за спровођење мјера личне и заштите чланова своје породице, како бисте могли реаговати прије него на мјесто несреће дођу спасилачки тимови;
- Сачувајте присебност и не паничите;
- Запамтите или запишите важне бројеве телефона:

Оно што људи знају је много значајније од оног што имају када дође до спасавања људских живота.

Републичка управа цивилне заштите
Оперативно-комуника-цијски центри - ОКЦ 121
(Бања Лука, Билећа, Бијељина, Добој и Соколац)

Ватрогасне
службе
123

Полиција
122

Хитна медицинска
помоћ
124